УДК 351.82:338.24(061.1ЄС)

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-3401-2019-4-34>**Д. О. Черніков**аспірант кафедри економічної політики та врядування
Національної академії державного управління при Президентові України

МЕХАНІЗМ ПІДТРИМКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА РАХУНОК ПУБЛІЧНИХ КОШТІВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА РОЛЬ КЛАСТЕРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Стаття досліджує взаємозв'язок між формуванням пріоритетів індустріальної, інноваційної, регіональної політики в Європейському Союзі, роллю в цьому процесі бізнес-об'єднань та кластерних організацій (включаючи Європейську кластерну обсерваторію та Європейську платформу співпраці кластерів), а також фінансування відповідних заходів за рахунок структурних фондів та національних бюджетів (державної допомоги суб'єктам господарювання, що надається країнами-членами ЄС). Показано декілька етапів трансформації індустріальної політики в Європейському Союзі – від суто секторальної до політики горизонтального характеру, яка, зокрема, формулюється та впроваджується на наднаціональному рівні (на прикладі стратегії «Європа–2020»). Передумовами цієї трансформації є розвиток спільного ринку, створення економічного і валютного союзу, а також захист конкуренції, в тому числі у сфері державної підтримки економічної діяльності (державна допомога суб'єктам господарювання). Також показано деякі переваги використання коштів структурних фондів ЄС (конкурсний підхід, наднаціональний рівень) перед фінансуванням за рахунок національних бюджетів, ураховуючи міжнародні норми, що регулюють надання субсидій підприємствам. Висвітлено роль кластерних організацій та бізнес-асоціацій (як каналів комунікації учасників ринку з інституціями ЄС) у формуванні відповідних пріоритетів політики, а також важливість застосування смарт-спеціалізації, що, зокрема, сприяє усуненню таких вад ринку, як брак координації (коли фірма не розуміє наслідків своїх дій для ринку), асиметрія інформації (коли фірма розуміє, що наслідки можливі, але не вистачає інформації для прийняття раціонального рішення) і залежність від раніше прийнятих рішень. Досліджено тенденції в переорієнтації обсягів коштів структурних фондів та державної допомоги суб'єктам господарювання відповідно до пріоритетів індустріальної, інноваційної та інших напрямів політики ЄС та держав-членів ЄС. Показано, що контроль у сфері державної допомоги з боку наддержавного органу невід'ємно пов'язаний із наявністю джерел фінансування економічної діяльності також на наддержавному рівні.

Ключові слова: індустріальна (промислова) політика, державна допомога, спільний ринок, європейська інтеграція.

Постановка проблеми. У процесі реформи децентралізації та запровадження європейських підходів до формулювання і реалізації державної регіональної політики в Україні вже зроблено низку вагомих кроків. Зокрема, Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 р. (затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385) визначає кластери як один із інструментів стимулювання місцевого економічного розвитку. Крім того, у 2018 році смарт-спеціалізацію визначено як підхід, що має використовуватися для підготовки стратегій регіонального розвитку

на державному та регіональному рівнях [1], що, відповідно, впливатиме на фінансування проектів за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку. Відповідно, питання фінансування проектів стимулювання місцевого економічного розвитку одержало значну увагу науковців саме в контексті регіональної політики. Водночас на фінансування видатків місцевих бюджетів для цілей місцевого економічного розвитку в останні роки вплинуло також і впровадження правил державної допомоги ЄС, яке здійснюється на виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Сою-

зом. Цей аспект не був достатньо досліджений, відповідно, існує необхідність більш комплексно дослідити взаємозв'язок між джерелами фінансування – як за рахунок структурних фондів, так і за рахунок національних бюджетів, документів публічної політики та ролі кластерів, бізнес-асоціацій у Європейському Союзі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням функціонування кластерів у європейському контексті приділено досить значну увагу вітчизняних вчених. Зокрема, В. Чужиков та О. Лук'яненко досліджували аспекти кластерної політики [2], а О.Паливода, Л. Селіверстова достатньо уваги приділили послугам послуги кластерних організацій [3, с. 113]. У свою чергу, А. Землянкін, І. Підоричева відзначають важливість саме науково-інноваційної інфраструктури на регіональному рівні для продукування знань [4, с. 199]. О. Федірко дослідив державну підтримку інноваційної діяльності в розрізі категорій одержувачів [5]. Н. Комар запропонувала перелік основних принципів державної підтримки інноваційних кластерів: адресність, комплексність, цільовий характер, об'єктивність, еквівалентність – що в цілому відповідає основним принципам побудови правил державної допомоги ЄС [6, с. 56]. Водночас потрібно більш детально дослідити зв'язки між процесами формування політики на наднаціональному рівні, оскільки це прямо пов'язано з фінансуванням за рахунок фондів ЄС, та акцентувати роль кластерних організацій та інших асоціацій у цих процесах.

Мета статті – дослідити формування пріоритетів індустріальної та інноваційної політики ЄС за участі кластерних організацій та бізнес-об'єднань, порівняти обсяги фінансування за рахунок структурних фондів та коштів національних бюджетів держав-членів ЄС.

Виклад основного матеріалу. Формування спільного ринку, розвиток економічного та валютного союзу в рамках Європейського Союзу (далі – ЄС) ЄС поступово перетворили індустріальну політику з передусім секторально-орієнтованої (підтримка «національних чемпіонів») на горизонтальну політику, що «вбудована» в низку інших політик ЄС, таких як торговельна, політика розвитку внутрішнього ринку, дослідження та інновації, конкурентна політика, регуляторний клімат (умови ведення бізнесу), захист прав інтелектуальної власності, енергетика, охорона довкілля та громадське здоров'я.

Набуття індустріальної політики горизонтального характеру невід'ємно пов'язано з поступовим розвитком спільного (єдиного ринку). Експерти Європарламенту виділяють 5 етапів розвитку індустріальної політики в ЄС [7, с. 25–28]:

1. На етапі функціонування Європейського об'єднання вугілля та сталі (1951–1957 рр.) стимулювання пропозиції товарів відбувалося за допомогою торговельного захисту, квот, мінімальних цін.

2. Із моменту створення Європейського Економічного Співтовариства (1957 рік) і до початку 1980 років (коли створення спільного ринку увійшло в найбільш інтенсивну фазу) європейська спільнота не мала чітко сформульованої індустріальної політики. Одночасно держави-члени практикували заходи секторального втручання, пріоритетом яких було саме виправлення провалів ринкового механізму та підтримка розвитку «національних чемпіонів».

3. Коли спільний ринок був сформований (початок 1990-х років), пріоритет змістився на розвиток конкурентного середовища, оскільки попередня політика підтримки секторів не завжди доводила свою результативність. Крім того, з розвитком економічного і валютного союзу (створення якого започатковано Маастріхтським договором про Європейський Союз 1992 року) виникла доцільність також розвивати індустріальну політику на рівні ЄС за допомогою горизонтальних заходів та політику у сфері зайнятості, ринків праці.

У цьому контексті, наприклад, А.-М. Ель-Аграа розглядає індустріальну політику в ЄС невід'ємно від політики конкурентоспроможності, яка має горизонтальний (сприятливе середовище в розрізі фіскальної, конкурентної, соціальної, екологічної та інших напрямів політик) та секторальний (розвиток окремих галузей) виміри. Єдиний ринок регулюється за принципом відкритої ринкової економіки з вільною конкуренцією (стаття 119 Лісабонського договору), а нагляд у сфері конкуренції є виключною компетенцією ЄС [8, с. 117–120]. До переліку інструментів традиційної (або секторально-орієнтованої) індустріальної політики відносять субсидії, податкові пільги, інструменти торговельного захисту та публічні закупівлі. У випадку індустріально-конкурентної політики цей перелік доповнюється заходами з дерегуляції, модернізації професійної підготовки, підтримки інфраструктури та досліджень.

4. Період 2000–2010 років характеризується появою низки міжсекторальних ініціатив, які поглиблювали горизонтальний підхід до впровадження індустріальної політики, але поки що фокусувалися на вирішенні низки проблем, характерних для різних галузей: права інтелектуальної власності, конкурентоспроможність, доступ до ринків, навички тощо.

5. На нинішньому, п'ятому, етапі ЄК не лише реагує на спільні проблеми, а формулює пріоритети розвитку індустріальної політики. Єврокомісія розглядає індустріальну політику як таку, що формує рамкові умови, сприятливі для промислової конкурентоздатності [7, с. 60]. Оскільки захист конкуренції сприяє зростанню продуктивності, індустріальна політика невід'ємно пов'язана з політикою захисту конкуренції в ЄС, що, крім державної допомоги, також включає контроль за злиттям та поглинанням, антитрастове регулювання та публічні закупівлі. Захист конкуренції на рівні ЄС допомагає промисловій політиці досягти своєї мети, але водночас модерує вплив національних промислових політик для уникнення спотворення конкуренції на єдиному ринку ЄС.

Відтак моніторинг і контроль у сфері державної допомоги захищають конкуренцію на єдиному ринку від можливого спотворення через дії урядів держав-членів ЄС.

Водночас економічний та валютний союз, крім централізованої монетарної політики (що впливає на індустрію через обмінний курс євро, та кредиту), також стосується координації низки напрямів економічної політики. Відтак індустріальна політика «вбудована» в низку інших політик ЄС, таких як торговельна, політика розвитку внутрішнього ринку, дослідження та інновації, конкурентна політика, регуляторний клімат (умови ведення бізнесу), захист прав інтелектуальної власності, енергетика, охорона довкілля та громадське здоров'я.

Така трансформація дозволила приймати на наднаціональному рівні ЄС відповідні стратегічні програмні документи (Лісабонська стратегія у 2000 році та стратегія «Європа–2020» у 2010 році [9]), а головне – фінансувати проекти за рахунок фондів ЄС. Розвиваючи функцію підтримки економічної діяльності на наднаціональному рівні, за рахунок свого бюджету і на основі програмних пріоритетів, ЄС, на думку автора, в такий спосіб вирішує низку питань, характерних для державної допомоги як вибіркового інструменту, що може негативно впливати на конкуренцію або торгівлю:

1) по-перше, конкурсний характер відбору проектів для фінансування мінімізує можливість застосування критерію вибіркової для визначення субсидії на основі правил Світової організації торгівлі (далі – СОТ). Крім того, хоча проекти можуть опосередковано сприяти зростанню експортного потенціалу, вони не є експортними субсидіями, оскільки мета підтримки формально жодним чином не пов'язана із прямою підтримкою експорту;

2) по-друге, наднаціональний механізм підтримки охоплює низку держав-членів та має міжсекторальний характер, а наявні ресурси бюджету ЄС значно вищі за можливості окремих держав-членів. Це запобігає неефективному і нерезультативному витрачання коштів національних бюджетів, оскільки держави-члени мають різну фінансову спроможність для здійснення кластерної політики [2, с. 88–90].

Стратегія «Європа–2020» побудована навколо таких пріоритетів, як єдиний ринок, цифровізація, низьковуглецева та циркулярна економіка, інвестиції, міжнародний вимір. Зокрема, для інноваційної політики Європейська Комісія визначила низку пріоритетів: ринки для новітніх технологій із метою розвитку «чистого виробництва»; опорні технології; ринки біотехнологічної продукції; стала індустріальна політика, будівництво та сировина; «чисті» транспортні засоби; «інтелектуальні» електромережі.

При цьому держави-члени або їх регіони також можуть встановлювати пріоритети індустріальної політики, що, зокрема, відбувається за участю бізнес-асоціацій та кластерів – платформ, де «державні та приватні суб'єкти співпрацюють із метою створення інновацій та розвитку порівняльних переваг» [2; 19].

У контексті реалізації стратегії «Європа–2020» особливу роль відіграє смарт-спеціалізація, яка має покращити конкурентоспроможність завдяки поєднанню ресурсів, експертизи бізнесу, органів влади та навчальних закладів. Цей підхід має дві переваги: влада краще розуміє потреби одержувачів підтримки, а одержувачі краще знають програми підтримки, які орієнтовані саме на них. При цьому варто підкреслити, що підхід Єврокомісії полягає у стимулюванні створення свого роду «інноваційних ніш» на регіональному рівні, у яких кластери можуть бути найкращими [20, с. 354]

Під час формулювання, впровадження та оцінювання індустріальної політики дуже важливою є роль зацікавлених сторін, вплив

яких в ЄС інституціалізований у принаймні трьох вимірах:

1) бізнес-асоціації, що співпрацюють із Єврокомісією та іншими інституціями ЄС;

2) вплив регіонів, який у контексті індустріальної політики реалізується через механізми впливи громадянського суспільства (Європейський економічний та соціальний комітет);

3) моніторинг ситуації і вироблення пропозицій за допомогою кластерних організацій на регіональному рівні та наднаціональному рівні за допомогою платформ, які об'єднують ці організації.

Створення спільного ринку відбувалося в тісній взаємодії європейських інституцій із національними, наднаціональними та секторальними бізнес-асоціаціями. На думку С. Лауренса, структурований вплив цих асоціацій, у першу чергу, на Єврокомісію є каналом комунікації секторальних ринкових пріоритетів, на основі яких у подальшому Єврокомісія може формувати горизонтальні пріоритети політики [10].

На думку Р. Троббіані, позиція регіонів також відіграє роль у формулюванні політики ЄС шляхом інформування Єврокомісії про ситуацію і проблеми в розрізі секторів економіки, індустріальної політики, досліджень та розвитку [11, с. 188]. Взаємодія з європейськими інституціями відбувається в рамках понад 300 комітетів, сформованих зацікавлених сторін та експертів ЄК, де відбувається обмін технічною інформацією та позиціями щодо європейських інтересів. План законодавчих робіт ЄК, що публікується на наступний рік, виступає своєрідною дорожньою картою для таких консультацій [12, с. 157].

Кластерна політика в ЄС є складовою частиною регіональної, індустріальної та інноваційної політики [13; 12]. Кластери, відповідно, є інструментами, що використовуються протягом усього циклу політики: аналіз структури регіональної економіки; вибір пріоритетних сфер та діяльності; впровадження заходів; оцінка впливу і досягнень у відповідних сферах. Завдяки аналізу можна виокремити місцеві та міжнародні індустрії; порівняти впливовість одного сектору порівняно з іншими саме в регіональному вимірі; визначити смарт-спеціалізацію та конкурентоспроможність регіону. Наявність смарт-спеціалізації є однією з основних вимог для отримання фінансування зі структурних фондів ЄС, а надання державної регіональної інвестиційної допомоги також має чітку прив'язку до регіональних програм розвитку [14; 16].

Європейська кластерна обсерваторія та Європейська платформа співпраці кластерів збирають дані стосовно індустрій, інновацій, регіонів та кластерів, що допомагають у подальшому формувати політику, засновану на фактах. Модель, яку застосовує Європейська кластерна обсерваторія, спрямована на оцінювання доцільності, стану впровадження та результатів надання допомоги і включає такі групи показників:

1) статистичний аналіз показників підприємства у порівнянні з показниками річних звітів (зростання доданої вартості, прибутковість, заробітна плата на одного працівника);

2) опитування та інтерв'ю представників фірм, що є учасниками кластеру та кластерних організацій, аналіз повідомлень у соціальних мережах;

3) порівняння (бенчмаркінг) з іншими кластерами.

У свою чергу, Європейська платформа співпраці кластерів збирає та аналізує інформацію з метою налагодження міжнародного співробітництва між кластерами та кластерними організаціями (карти та профілі кластерів, їх організації; створення секторальних та тематичних об'єднань; пошук партнерів; пошук проектних ідей та джерел фінансування) [15, с. 9–12].

Застосування зазначеного підходу в індустріальній та інноваційній політиках сприяє усуненню таких вад ринку, як брак координації (коли фірма не розуміє наслідків своїх дій для ринку), асиметрії інформації (коли фірма розуміє, що наслідки можливі, але не вистачає інформації для прийняття раціонального рішення) і залежність від раніше прийнятих рішень. Відтак кластерний підхід для подолання недоліків ринку вважається таким, що менше шкодить глобальному добробуту (завдяки потокам інформації та залученню зацікавлених сторін) [15, с. 34].

Визначення програмних пріоритетів на наднаціональному рівні відповідним чином вплинуло як на політику стосовно державної допомоги, так і на пріоритети фінансування програм і проектів за рахунок бюджету ЄС.

По-перше, відбулась кардинальна переорієнтація обсягів державної допомоги на досягнення цілей горизонтального, а не секторального характеру. Амброз як відзначає зростання частки горизонтальної допомоги з 58% у 1995 році до 92% у 2013 році, при тому, що валові обсяги державної допомоги зменшилися з 1,07% ВВП ЄС до 0,4% [16, с. 115].

Таблиця 1
Порівняльний аналіз видатків структурних фондів ЄС та державної допомоги суб'єктам господарювання, млн. євро

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	Секторальний розвиток, зайнятість, розвиток МСП, довкілля								
Державна допомога:									
Секторальний розвиток	10817,2	9887,1	5390,0	6722,9	5314,4	4978,4	5248,6	4921,3	5111,8
МСБ, вкл. ризиковий капітал	5723,5	4585,3	4003,1	4100,1	3572,4	3795,0	4631,8	4492,7	5782,3
Зайнятість	2631,1	2803,3	2747,8	2802,3	2898,3	2723,5	2552,8	2295,7	2519,7
Довкілля, енергозбереження	14235,7	14053,8	13003,4	14788,0	15822,1	42394,0	46805,3	57104,8	61278,1
Бюджет ЄС:									
Європейський фонд стратегічних інвестицій								1 031,6	2 506,4
Рамкова програма конкурентоспроможності та інновацій (до 2014 р.), Програма конкурентоспроможності підприємств та МСП (COSME)	309,6	243,3	494,7	416,7	577,0	236,9	347,6	239,8	268,4
	Дослідження, розвиток, інновації								
Державна допомога:	10794,0	10803,2	10030,1	9457,8	9189,5	9235,7	8793,9	9453,8	8814,9
Бюджет ЄС: рамкові програми фінансування досліджень та інновацій (з 2014 року - Горизонт 2020)	6 675,4	6 919,9	7 510,7	8 538,6	9 590,4	7 414,8	9 626,8	10 588,1	10 862,7
Регіональний розвиток									
Державна регіональна допомога:	16065,1	14234,0	13162,3	12335,7	13034,3	14782,1	11337,6	8499,1	9888,2
Структурні фонди - інвестиції для зростання та зайнятості	26 848,5	29 214,0	35 914,3	38 858,4	45 014,6	52 128,7	48 279,6	35 503,4	33 756,6
Конвергенція - допомога менш розвиненим регіонам	19 886,8	21 725,6	27 121,2	30 438,2	34 688,8	30 747,4	27 818,5	21 674,6	17 324,5
Конкурентоспроможність та зайнятість (більш розвинені регіони)	6 176,3	6 757,4	7 651,0	7 036,0	8 678,4	7 751,0	7 562,7	4 817,5	5 403,5
Фонд згуртованості (нові держави-члени)	7 083,8	7 959,9	6 453,7	9 626,2	11 910,3	13 456,4	12 087,3	7 423,2	8 347,8

Джерело: складно автором за даними [18, 19]

По-друге, політичні цілі конкурентоспроможності, інноваційності знайшли своє відображення у фінансових інструментах ЄС: програмах COSME, Horizon 2020, Фонді стратегічних інвестицій. Якщо протягом 1960–1990-х років структурні фонди ЄС спрямовувалися на покращення структури економіки, подолання недоліків, то останні роки засвідчили додаткову орієнтацію на стимулювання інновацій.

Горизонтальний, наскрізний характер програмних цілей для державної допомоги та структурних фондів, програм ЄС можна простежити на основі проведеного автором порівняльного аналізу (див. табл. 1.) обсягів валових обсягів державної допомоги та видатків програм і структурних фондів ЄС. Дані за 2009–2017 роки свідчать про таке:

1. Обсяги державної допомоги на секторальний розвиток зменшилися вдвічі: з 10,1 млрд. євро до 5,1 млрд. євро. Водночас видатки на розвиток МСП та зайнятості є сталими і зберігалися на рівні 5,7 та 2,6 млрд. євро відповідно.

2. Видатки державної допомоги на завдання у сферах довкілля та енергозбереження виросли в 4,3 рази, з 14,2 до 61,3 млрд. євро

3. У сфері досліджень, інновацій та розвитку обсяг видатків державної допомоги зменшився з 10,8 до 8,8 млрд. євро, а обсяг програмних видатків ЄС (Горизонт 2020 з 2014 року, до того – рамкові програми) виріс з 6,7 до 10,8 млрд. євро.

4. Основними інструментами державної допомоги залишаються грантові кошти (тобто бюджетні субсидії), сума яких виросла понад удвічі – з 34 млрд. євро до 70,1 млрд. євро, а також податкові пільги – сума яких виросла на 25% – з 25,6 до 32,4 млрд. євро. На нашу думку, така динаміка пояснюється тим, що адмініструвати досягнення горизонтальних цілей є більш ефективним саме завдяки цим інструментам. Крім того, майже 90% державної допомоги надано без залучення додаткових джерел співфінансування.

5. Обсяги регіональної інвестиційної допомоги зменшилися з 16 до майже 10 млрд. євро, а обсяги видатків структурних фондів виросли з 26,8 до 33,8 млрд. євро, також фонд згуртованості (допомога новим державам-членам) виріс з 7,1 до 8,3 млрд. євро.

До того ж програмні пріоритети індустріальної політики відображаються і в тематичних пріоритетах регіональної політики (структурних фондів та фонду згуртованості): дослідження,

технологічний розвиток та інновації, інформаційно-комунікаційні технології (з 2020 року – цифровізація), конкурентоспроможність МСП, підтримка низьковуглецевої економіки в усіх секторах, сприяння адаптації до змін клімату, попередження та управління ризиками, збереження та захист довкілля, сприяння ефективному використанню ресурсів, стале транспортне забезпечення (з 2020 року – стратегічні транспортні та цифрові мережі), зайнятість, трудова мобільність тощо [17].

Висновки і пропозиції. Механізм формулювання та реалізації пріоритетів індустріальної, регіональної, інноваційної політики за участю кластерних організацій та бізнес-об'єднань в Європейському Союзі створює можливості для цільового залучення коштів фондів ЄС та коштів держав-членів ЄС. Завдяки наявності програмних пріоритетів та застосуванню механізмів нагляду ЄС також спрямовує кошти державної допомоги на досягнення цих пріоритетів, що попередньо сформульовані в структурованому процесі взаємодії бізнесу, влади та наукової спільноти. Відтак доцільність контролю у сфері державної допомоги невід'ємно пов'язана з доступністю коштів структурних фондів ЄС. У подальшому на конкретних прикладах підтримки спеціальних економічних зон або індустріальних парків доцільно дослідити тенденції у співфінансуванні відповідних проектів за рахунок коштів приватних інвесторів, фондів ЄС та державної допомоги суб'єктам господарювання.

Список використаної літератури:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2018 р. № 959 «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 931 і 932». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-2018-%D0%BF>.
2. Чужиков В.І. Кластерна політика Європейського Союзу. *Економіка України*. 2013. № 2. С. 81–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2013_2_9.
3. Паливода О.М. Управління інноваційним розвитком промисловості в країнах Європейського Союзу на основі формування кластерної інфраструктури. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 1(1). С. 185–191. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvp_2017_1\(1\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvp_2017_1(1)_27).
4. Землянкін А.І. Нова інноваційна політика Європейського Союзу: досвід для України. *Регіональна економіка*. 2013. № 2. С. 193–202. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2013_2_24.
5. Федірко О.А. Національні моделі державної підтримки інноваційної діяльності в ЄС. *Еконо-*

- міка та держава. 2017. № 5. С. 65–69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2017_5_16.
6. Комар Н. Концепція формування та державної підтримки інноваційних кластерних структур в Європі. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2014. Вип. 2. С. 53–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vtneu_2014_2_7.
 7. EU Industrial Policy: Assessment of Recent Developments and Recommendations for Future Policies / J. Pellegrin, M. Letizia, C. Jensen, A. Bolognini, 2015. 116 с. (European Parliament).
 8. El-Agraa A. The European Union Illuminated. Its Nature, Importance and Future. 2015. 328 с.
 9. Europe 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. *European Commission*. 2010. URL: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COM-PLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>.
 10. Laurens S. Lobbyists and Bureaucrats in Brussels. 2018. 224 с.
 11. Trobbiani R. European Regions and Their Interests. *Lobbying in the European Union. Strategies, Dynamics and Trends*. 2019. С. 185–207.
 12. Nørgaard R-W. Lobbyism in the EU Comitology System. *Lobbying in the European Union. Strategies, Dynamics and Trends*. 2019. С. 149–165.
 13. OECD Reviews of Regional Innovation. Competitive Regional Clusters. National Policy Approaches, 2007. 350 с.
 14. Smart Guide to Cluster Policy. *European Commission*. 2016. URL: <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/84453/Smart+Guide+to+Cluster+Policy/fd0f16b9-0759-43ca-b950-ec0192e220c8>.
 15. Strengthening Clusters and Competitiveness in Europe. The Role of Cluster Organisations. *European Cluster Observatory*. 2012. URL: <http://www.clusterobservatory.eu>.
 16. Ambroziak A. The New Industrial Policy of the European Union. 2017. 271 с.
 17. Thematic objectives. *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/glossary/t/thematic-objectives.
 18. State Aid Scoreboard 2018: Results, trends and observations regarding EU28 State Aid expenditure reports for 2017. *European Commission*. 2018. URL: http://ec.europa.eu/competition/state_aid/scoreboard/state_aid_scoreboard_2018.pdf.
 19. Eurostat Database. *Eurostat*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
 20. Farla K. Industrial Policy in the European Union. *Developing Modern Industrial Policy and Practice*. 2015. С. 346–397.

Chernikov D. O. Mechanism of public support of economic activity in the European Union and role of the cluster organisations

The article explores the relationship between the shaping of industrial, innovation, regional policy priorities in the European Union, the role of business associations and cluster organizations (including the European Cluster Observatory and the European Cluster Cooperation Platform) in this process, as well as the financing of relevant activities through national budgets (state aid to undertakings provided by the EU Member States). Several stages of transformation of industrial policy in the European Union are presented – from sectoral to horizontal policy, which is formulated and implemented in particular at the supranational level (as exemplified by the Europe 2020 strategy). The prerequisites for this transformation are: the development of a common market, the creation of an economic and monetary union, and the protection of competition, including in the field of state support for economic activities (state aid to undertakings). It also shows some advantages of using EU structural funds (competitive approach, supranational level) over financing from national budgets, taking into account the international rules addressing the provision of subsidies to companies. The role of cluster organizations and business associations (as channels of communication of market participants with the EU institutions) in shaping relevant policy priorities is highlighted, as well as the importance of using smart specialization, which in particular contributes to addressing such market failures as lack of coordination (when a firm does not understand the consequences of its actions for the market), asymmetry of information (when the firm realizes that consequences are possible, but lacks information to make a rational decision) and dependence on previous decisions. Trends in reorientation of structural funds and state aid to economic entities in accordance with the priorities of industrial, innovation and other policy areas of the EU and EU Member States have been investigated. It has been shown that the control in the field of state aid by a supra-state body is inherently linked to the availability of sources of financing for economic activity also at the supra-state level.

Key words: industrial policy, state aid, single market, European integration.